

ÚVOD

Obecné poučení o jazyce	5
§1. Řeč a jazyk; jazyk národní. 2. Spisovná čeština, obecná čeština. 3. Prvky jazykového vyjadřování: věta, slovo a tvary slov, hlásky, slabiky. 4. Mluvnice a její části; správná spisovná výslovnost, pravopis; slovník a nauka o slovní zásobě a o významu slov. 5. Jazykový styl; styl hovorový, odborný (odborné názvosloví) a umělecký; slang, argot. 6. Místní nářečí a jejich skupiny. — Vývoj českého jazyka, jeho slovní zásoby, stránky hláskové i mluvnické stavby. 7. Slovanské jazyky (západní, východní a jižní). — Jazyk slovenský.	

I. HLÁSKOSLOVÍ — SPISOVNÁ VÝSLOVNOST

Hlásky a slabiky	11
8. Hláska; slabika. 9. Samohlásky, souhlásky; hlásky slabikotvorné. 10. Artikulace (člankování) hlásek.	
Samohlásky	12
11. Samohlásky podle artikulace; samohlásky krátké a dlouhé; dvojhlásky. 12. Psaní samohlásek (<i>ú, ů; i[y], í[y]</i> ; písmeno <i>ě</i>). 13. Dlouhé samohlásky; střídání dlouhých a krátkých samohlásek.	
Souhlásky	14
14. Rozdělení souhlásek podle účasti hlasivek, podle způsobu artikulace a podle místa artikulace. 15. Psaní souhlásek.	
Přízvuk	15
16. Slovní přízvuk hlavní, vedlejší. 17. Přízvukování předložek; slova nepřízvučná — příklonná; příklonky.	
Spisovná výslovnost	16
18. Spisovná výslovnost. 19. Spisovná výslovnost jednotlivých hlásek; délka samohlásek. 20. Spisovná výslovnost skupení samohlásek, předložek zakončených na souhlásku před samohláskou, znělých souhlásek před pauzou. 21. Výslovnost souhláskových skupin. 22. Výslovnost přejatých slov.	

II. PRAVOPIS

23. 1. Písmo; pravopis 2. Pravidla českého pravopisu z r. 1993 (vydání školní a tzv. akademické)	24
Označování hlásek písmeny	26
24. Písmo hláskové. 25. Odchytky v psaní slov domácích: psaní <i>i, í</i> a <i>y, ý</i> ; psaní <i>ú, ů</i> ; písmeno <i>ě</i> po retných souhláskách; psaní souhlásek párových; psaní předpon a předložek <i>s, z</i> . 26. Psaní přejatých slov obecných a jmen vlastních. 27. Psaní velkých písmen. 28. Psaní zkratk a značek. 29. Hranice slov v písmu: příslovné sprežky; spojovací čárka; dělení slov. 30. Členicí znaménka. 31. Zásady a úkoly českého pravopisu; pravopis jako prostředek tvarosloví a skladby.	

III. TVAROSLOVÍ (NAUKA O STAVBĚ SLOV)

Slovo a jeho význam	42
32. Pojem slova. 33. Význam slova: věcný a mluvnický (gramatický); slova plnovýznamová a gramatická.	

Způsoby tvoření slov	43
34. Tvoření slov odvozováním. 35. Tvoření slov skládáním. 36. Zkracování slovních spojení; zkratky a zkratková slova.	
Tvoření tvarů	46
37. Tvoření tvarů; kmen, koncovka (pádová, osobní); tvary jednoduché a složené.	
Druhy slov	47
38. Slova ohebná a neohebná. 39. Jména (podstatná, přídavná, zájmena a číslovky) a jejich věcné a mluvnické významy. 40. Slovesa: slovesné tvary určité a neurčité. 41. Neohebné druhy slov: příslovce, předložky, spojky, částice a citoslovce. 42. Přehled slovních druhů.	

PODSTATNÁ JMÉNA

Význam a tvoření	50
43. Podstatná jména neodvozená, odvozená. 44. Odvozování příponami: názvy osob, věcí, vlastností, dějů a vztahů; slova zdrobnělá. 45. Odvozování předponami.	
Rod a číslo	52
46. Rod jmen; mužská jména životná a neživotná; tvoření jmen rodu ženského. 47. Číslo jednotné a množné; jména hromadná, látková a pomnožná. 48. Tvary dvojné.	
Pády a jejich význam	55
49. Pády. 50. Vokativ; ostatní pády; jejich větná platnost. Pády (vazby) předložkové. 51. Významy prostých pádů.	
Skloňování podstatných jmen	58
52. Obecná charakteristika. 53. Přehled skloňování podstatných jmen a jeho vzorů. Skloňování mužské	60
54. Obecná charakteristika. 55. Skloňování podstatných jmen bez koncovky v I. pádě jedn. čísla. 56. Dvojí koncovky těchto vzorů u jmen neživotných a životných. 57. Kolísání mezi měkkým a tvrdým skloňováním u jmen zakončených na obojetnou souhlásku. 58. Skloňování podstatných jmen r. muž. s koncovkou v I. pádě jedn. čísla (<i>předseda, soudce</i>). Jména na -ě (-e) (<i>hrabě, kníže</i>). 59. Jména na -í (<i>krejčí</i>). Skloňování ženské	67
60. Obecná charakteristika. 61. Přehled skloňování a vzory. 62. Poznámky k tvarům. 63. Kolísání mezi vzory <i>píseň</i> a <i>kost</i> , jako <i>Olomouc, Boleslav</i> . 64. Jména <i>neteř, máti</i> ; jména na -í (<i>paní, průvodčí</i>). Skloňování střední	70
65. Obecná charakteristika. 66. Přehled skloňování a vzory. 67. Poznámky k tvarům. 68. Jména <i>semeno, rameno</i> apod.; <i>lýtko, bedro, dvířka, vrátka</i> .	
Obměny hlásek v kmeni při skloňování podstatných jmen	73
69. Obměny koncových souhlásek v kmeni; střídání krátkých a dlouhých samohlásek; pohybné e. Zvláštní skupiny skloňování podstatných jmen	74
70. Skloňování pomnožných jmen míst a svátků. 71. Skloňování osobních jmen. 72. Skloňování podstatných jmen cizího původu (obecných i vlastních jmen místních a osobních).	

PŘÍDAVNÁ JMÉNA

Význam a tvoření	78
73. Obecná charakteristika. 74. Význam přídavných jmen podle tvoření. 75. Nejrozšířenější přípony přídavných jmen odvozených od jmen podstatných; od sloves a od jmen přídavných; z pádů předložkových; přídavná jména složená.	

Stupňování	82
76. Tvoření druhého a třetího stupně.	
Tvary a jejich významy	83
77. Mluvnické významy a větná platnost přídavných jmen; zpodstatnělá přídavná jména.	
Skloňování přídavných jmen	84
78. Obecná charakteristika. 79. Tvary základní (vzor <i>mladý</i> a <i>jarní</i>). 80. Tvary jmenné (vzor <i>šlasten</i>). 81. Přivlastňovací přídavná jména (na <i>-ův</i> a <i>-in</i>).	

ZÁJMENA

Význam a druhy; tvary a jejich významy	87
82. Obecná charakteristika. 83. Druhy zájmen podle významu. 84. Mluvnické významy zájmen; zájmena rodová, bezrodá.	
Skloňování zájmen	90
85. Obecná charakteristika. 86. Zájmena bezrodá (<i>já, ty, se</i>). 87. Zájmena rodová: a) Skloňování zájmenné (<i>ten, náš</i>). 88. Zájmeno třetí osoby a zájmeno vztažné <i>jenž</i> . 89. Neurčité zájmeno <i>všechn</i> . 90. b) Skloňování podle přídavných jmen; zájmeno <i>tyž, tentýž</i> . 91. Zájmena přivlastňovací (<i>můj, tvůj, svůj</i>).	

ČÍSLOVKY

Význam a druhy	96
92. Význam a druhy číslovek.	
Tvary a jejich užívání	97
93. Mluvnické významy číslovek; spojování s počítaným předmětem.	
Skloňování číslovek	98
94. Skloňování číslovek řadových, druhových a násobných. 95. Skloňování číslovek základních. 96. Tvary číslovek neurčitých.	

SLOVESA

Význam a tvoření	100
97. Význam sloves a jejich druhy: slovesa předmětová (přechodná, nepřechodná), bezpředmětová; slovesa zvrtná; slovesa plnovýznamová a pomocná; sloveso sporné (spona). 98. Tvoření sloves příponami a předponami.	
Mluvnické významy; vid a rod	102
99. Mluvnické významy sloves.	
A. Vid	102
100. Slovesa dokonavá, nedokonavá, obouvidová; slovesa násobená a nenásobená.	
B. Rod slovesný	104
101. 1. Rod činný a trpný. 2. Vyjadřování trpného rodu: a) opisným tvarem trpným, b) zvrtnou podobou slovesa.	
Tvary slovesné: jednoduché a složené; určité a neurčité	105
102. Tvary jednoduché: kmen (přítomný, minulý), koncovky; tvary složené.	
103. Tvary určité a neurčité.	
Tvary určité	107
A. Osoba a číslo	107
104. Tvary vyjadřující osoby a číslo. 105. Osobní koncovky. 106. Označování jmeného rodu a životnosti.	

B. Čas	109
107. Čas přítomný, budoucí a minulý. 108. Význam přítomných tvarů.	
C. Způsob	110
109. Způsob oznamovací, rozkazovací a podmiňovací (přítomný a minulý).	
Tvary neurčité	111
110. Infinitiv. 111. Přechodníky podle tvaru a významu. 112. Tvoření přechodníku přítomného a minulého. 113. Příčestí činné a trpné. 114. Přídavná jména slovesná. 115. Podstatná jména slovesná.	
Tvoření tvarů slovesných (časování)	116
A. Tvary jednoduché	116
116. Tvoření tvarů z kmene přítomného a minulého. 117. Třídění sloves podle tvaru 3. os. jedn. čís. přít. času. 118. Přehled tříd a vzorů pravidelných sloves.	
Třída první	119
119. Zařazení sloves. 120. Vzory <i>tvrdé nese, bere</i> . 121. Vzor měkký <i>maže</i> . 122. Vzory smíšené <i>peče, umře</i> .	
Třída druhá	123
123. Zařazení sloves. 124. Vzory <i>tiskne, mine</i> . 125. Vzor nepravidelný <i>začne, zajme</i> .	
Třída třetí	126
126. Zařazení sloves. 127. Vzory <i>kryje, kupuje</i> .	
Třída čtvrtá	128
128. Zařazení sloves. 129. Vzory <i>prosí, trpí, sází</i> .	
Třída pátá	131
130. Vzor <i>dělá</i> .	
Slovesa nepravidelná	132
131. <i>Být, jíst, vědět, chtít</i> .	
B. Tvary složené	134
132. Čas budoucí, čas minulý, podmiňovací způsob (přítomný a minulý), opisné tvary trpné.	
PŘÍSLOVCE	136
133. Význam příslovčí. 134. Jejich tvoření; příslovečné spřežky, jejich psaní. 135. Stupňování příslovčí.	
PŘEDLOŽKY	138
136. Význam předložek; předložky vlastní a nevlastní. 137. Neslabičné předložky. 138. Vazby předložek. 139. Užívání předložek; opakování předložek.	
SPOJKY A ČÁSTICE	141
140. Spojky souřadící a podřadící. 141. Částice, význam částic.	
CITOSLOVCE	142
142. Význam citoslovčí; jejich úloha ve větě.	
IV. SKLADBA	
Věta a souvětí	143
143. Obecný výklad.	
Druhy vět podle postoje mluvčího	143
144. Věty oznamovací, tázací, žádací a věty zvolací. 145. Věty kladné a záporné (zápor větný); členský — slovní.	

Mluvnická stavba věty	146
A. Větné vztahy a větné členy	146
146. Skladební dvojice; člen řídicí a závislý; shoda, řízenost, tzv. přimykání. 147. Základní členy větné (podmět, přísudek). 148. Rozvíjející členy větné. 149. Několikanásobný člen větný; významový poměr členů v několikanásobném členu větném.	
B. Věty podle členitosti	149
150. Věty dvojčlenné, věty jednočlenné (slovesné a neslovesné: citoslovečné a jmenné; infinitivní, příslovečné a částicové).	
C. Zvláštnosti větného členění	150
151. Oslovení, citoslovce; samostatný větný člen; vsuvka. 152. Věta neúplná.	
D. Pořádek slov; zvukové prostředky věty	152
153. Pořádek slov. 154. Větný přízvuk, důraz, intonace (melodie).	
Věta jednoduchá	154
155. Věta holá, rozvitá, věta s několikanásobným podmětem nebo s několikanásobným přísudkem.	
Základní členy větné (ve větě dvojčlenné)	
Podmět a přísudek	154
156. Podmět a přísudek. 157. Podmět vyjádřený a nevyjádřený; podmět všeobecný. 158. Přísudek slovesný a jmenný (se sponou a beze spony). 159. Shoda přísudku s podmětem. 160. Pravidla o shodě přísudku s několikanásobným podmětem.	
Rozvíjející členy větné	160
161. Obecný výklad.	
Předmět	160
162. Předmět; vazby předmětových sloves a přídavných jmen; předmět několikanásobný, rozvitý.	
Přívlastek a přístavek; doplněk	163
163. Přívlastek. Shodný, neshodný, několikanásobný, rozvitý; těsný a volný. 164. Přístavek. 165. Doplněk (příd. jméno v doplňku; několikanásobný, rozvitý).	
Příslovečné určení	166
166. Příslovečné určení a jeho druhy.	
Vazby (konstrukce) přechodníkové; vazby (konstrukce) s infinitivem	168
167. Vazba přechodníková. 168. Vazba infinitivní.	
Souvětí	169
169. Souvětí souřadné a podřadné; věta hlavní a vedlejší, řídicí a závislá; spojovací výrazy.	
Souvětí podřadné	169
170. Věty spojkové a vztahné. 171. Druhy vět vedlejších: věty podmětne, předmětne, přívlastkové, doplňkové, přísudkové. 172. Vedlejší věty příslovečné: místní, časové, způsobové, příčinné (důvodové), účelové, podmínkové, přípustkové.	
Souvětí souřadné	173
173. Poměr vět v souvětí souřadném. 174. Druhy souvětí souřadného: slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, důsledkové, příčinné (důvodové).	
Složitá souvětí	175
175. Typy složitých souvětí.	
Volné spojení vět. Řeč a otázka přímá	176
176. Volné spojení vět. 177. Řeč (otázka) přímá a nepřímá.	

dání o jazyce, zvláště českém. — Jazykovědná činnost pracovníků vysokých škol.

Stručný přehled základních prací z jednotlivých úseků bádání o českém jazyce 200

1. Práce mluvnické: a) syntaktické, b) tvaroslovné, c) tvoření slov; 2. práce lexikologické, lexikografické; onomastické; 3. práce stylistické.

Poznámka 204

REJSTŘÍK VĚCNÝ 207

REJSTŘÍK SLOV, SLOVNÍCH PRVKŮ A TVARŮ 226

OBSAH 240